

DÔVODOVÁ SPRÁVA

I. Všeobecná časť

Podľa Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2004 sa predkladá do legislatívneho procesu návrh nového zákona o výkone väzby.

Zaistenie osoby na účely trestného konania prostredníctvom väzby predstavuje najzávažnejší zásah do osobnej slobody jednotlivca, ktorú v čl. 17 ods. 1 každému zaručuje Ústava Slovenskej republiky. V čl. 17 ods. 2 ďalej uvádza, že nikoho nemožno pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Do väzby možno podľa čl. 17 ods. 5 vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu. Týmto zákonom je Trestný poriadok, ktorý okrem iného upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu pri zaistení osôb, resp. stanovuje, že spôsob výkonu väzby upravuje osobitný predpis.

V súčasnosti je spôsob výkonu väzby upravený zákonom č. 156/1993 Z.z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov, ktorého účinnosťou bol vytvorený právny rámec výkonu väzby, ako aj vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 114/1994 Z.z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu väzby v znení vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 500/2002 Z.z..

Proces rekodifikácie trestnoprávnych predpisov a jeho zavŕšenie v podobe nového Trestného zákona a Trestného poriadku, ako aj významné spoločenské trendy a zmeny v prístupe a filozofii zaobchádzania s osobami vo väzbe priniesli potrebu vypracovať nový zákon o výkone väzby, ktorý by na uvedené skutočnosti primerane reagoval. Návrh zákona bude stanovovať nevyhnutný rozsah obmedzenia základných práv obvinených, ich jednotlivé práva a povinnosti, ako aj zaobchádzanie s nimi takým spôsobom, aby výkon väzby zodpovedal účelu väzby ako zaisťovaciemu úkonu.

Proces demokratizácie a transformácie, ako aj budovanie demokratického právneho štátu po roku 1989, priniesli so sebou požiadavky na kvalitu trestnoprávnej ochrany spoločenských vzťahov. Politické, spoločenské a ekonomické zmeny sa postupne odrazili vo všetkých spoločenských oblastiach, vrátane oblasti trestného práva a následne aj väzenstva. Zmeny sa premietli v postupnom faktickom prehĺbení humanizácie a demokratizácie výkonu väzby.

Primárnymi cieľmi návrhu zákona o výkone väzby sú:

1. zabezpečiť širšiu ochranu práv a slobôd občana v podmienkach výkonu väzby, resp. rozšírenie práv obvinených, zvláštny dôraz pritom klásť na zachovávanie ľudskej dôstojnosti,
2. zabezpečiť celkové posilnenie právneho postavenia obvinených,
3. orientovať zaobchádzanie s obvinenými tak, aby výkon väzby nebol vnímaný ako sankčný, ale výlučne ako zaisťovací inštitút na účely trestného konania; vytvoriť a následne zabezpečiť realizáciu programov činností (vzdelávanie, záujmová a športová činnosť, prípadne práca) pre obvinených tak, aby mohli zmysluplne využívať voľný čas a pri dlhodobej väzbe aby sa zabránilo postupnej degradácii ich osobnosti,
4. vytvoriť podmienky na dôsledné uplatňovanie zásady prezumpcie nevinoty a ďalšiu humanizáciu a demokratizáciu podmienok výkonu väzby s dôrazom na zásadu, že obvineného možno obmedziť len vo výkone tých práv, ktoré sa vzhľadom na výkon väzby nemôžu uplatniť.

Na dosiahnutie uvedených primárnych cieľov sa navrhuje:

1. Zmeniť celkovú filozofiu chápania výkonu väzby a chápať ho výlučne ako inštitút so zaisťovacím charakterom vzhľadom na zásadu prezumpcie nevinu.
2. Vytvoriť právne, ekonomické a personálne podmienky na ďalšie prehlbovanie humánneho a ústretového zaobchádzania s obvinenými a aplikáciu účinných moderných prístupov.
3. Obmedziť práva obvinených a uložiť im povinnosti len v rozsahu nevyhnutnom na zabezpečenie účelu väzby a umožnenie realizácie činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdu.
4. Vytvoriť moderný a efektívny systém výkonu väzby porovnateľný s európskym štandardom, ktorý rešpektuje príslušné medzinárodné konvencie a súčasne zohľadňuje kultúrne a spoločenské špecifiká SR.

Návrh zákona rešpektuje neprekročiteľné limity dané Ústavou Slovenskej republiky, Listinou základných práv a slobôd, medzinárodnými dohovormi a zmluvami o ľudských právach a základných slobodách, ktorými je Slovenská republika viazaná, vychádza z rekodifikácie trestného práva procesného a trestného práva hmotného, prihliada na odporúčania a stanoviská Rady Európy. Dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd predstavuje ústavný základ legitimacy štátu, ako štátu demokratického a právneho, štátu, ktorý je členom Európskej únie.

Návrh zákona vychádza tiež z analýzy a zhodnotenia účinnosti doterajšej právnej úpravy, uplatňovania jednotlivých inštitútov v rámci výkonu väzby a z dostupných poznatkov a právnej úpravy v niektorých európskych štátoch.

Účel výkonu väzby je formulovaný tak, aby korešpondoval so zaisťovacím charakterom väzby a jeho podstatou je zaistiť obvineného na účely trestného konania z dôvodov, ktoré uvádza Trestný poriadok.

Vo významnej oblasti, akou sú práva obvinených, sa navrhuje stanoviť širšiu ochranu, resp. rozšírenie práv obvinených, s cieľom odstrániť existujúcu tvrdosť a rozsiahle obmedzenia vo väzbe v porovnaní s výkonom trestu odňatia slobody. Väzba je v súlade s novou filozofiou upravená ako zaisťovací inštitút na účely trestného konania, a nie ako inštitút sankčný, zvláštny dôraz sa pritom kladie na zachovávanie ľudskej dôstojnosti. Vzhľadom na uvedené návrh predpokladá obmedzovanie obvineného počas výkonu väzby len vo výkone tých práv, ktoré sa vzhľadom na účel väzby alebo samotný výkon väzby nemôžu uplatňovať.

Každému obvinenému vo väzbe sú garantované rovnaké práva.

Ide o základné sociálne práva ako sú ubytovanie, stravovanie, odievanie, spánok, osobná hygiena, vychádzky a zabezpečenie nevyhnutnej ubytovacej plochy, pričom sa navrhuje zvýšiť ubytovaciu plochu z terajších 3,5 m² na 4 m² u obvinených mladistvých a žien.

V oblasti práva návštev sa navrhujú zmeny, ktoré súvisia so snahou udržiavať a podporovať najmä vzťahy obvineného s primárnym sociálnym prostredím. Obvinený bude mať právo raz za tri týždne na hodinovú návštevu.

Novým právom, ktoré sa bude uplatňovať, je právo telefonovať a tiež takýmto spôsobom sa bude napomáhať udržiavať pozitívne sociálne kontakty.

Vzhľadom na stále narastajúcu hrozbu prieniku nedovolených látok, najmä omamných látok, psychotropných látok, prekurzorov, jedov a liekov, na identifikáciu ktorých nemajú ústavy vhodné detekčné prostriedky, ako aj výbušných predmetov a iných nedovolených vecí, najmä takých, ktorými by mohol byť ohrozený život alebo zdravie osôb, do ústavov, nevynímajúc hrozbu uskutočnenia teroristických útokov a s prihliadnutím na skutočnosť, že predajne zriadené v ústave pre obvinených sú zásobené širokým sortimentom potravín a iným nezávadným tovarom, návrh neobsahuje právo obvineného na prijímanie balíkov s potravinami a vecami osobnej potreby. Ide o podstatnú a závažnú zmenu v porovnaní

s platným zákonom o výkone väzby, avšak obvinení by vzhľadom na dostatočné vybavenie ústavných predajní nemali pociťovať zrušenie balíkov ako ujmu.

V oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti obvineným sa nadväzuje na doterajšie poznatky a skúsenosti a obvineným sa poskytuje štandardná zdravotná starostlivosť.

Pri úvahe upraviť právo obvineného vzdelávať sa vychádzal návrh zo skutočnosti, že obvinený je izolovaný na neurčitý čas od spoločnosti a je vystavený obmedzeniam, ktoré mu bránia v plnom rozsahu vykonávať jeho práva. Tým, že je obvinený uväznený, je obmedzený v možnosti rozširovať si svoje vzdelanie, a to by mohlo byť chápané ako určitý druh trestu. Vzhľadom na to, že väzba nemá sankčný charakter, ale len charakter zaistovacie, ústav podľa svojich podmienok umožní obvineným vzdelávať sa najmä formou individuálneho štúdia a prístupu k odbornej literatúre na základe záujmu zo strany obvinených. Okrem týchto foriem vzdelávania bude ústav pre obvinených umiestnených v oddieli so zmierneným režimom zabezpečovať aj krátkodobé vzdelávacie a osvetové aktivity skupinovú formou.

Na základe odporúčania CPT, aby obvinení mali možnosť sa zapájať do rôznorodých prospešných činností, vrátane športových aktivít a relaxácie a za účelom zmiernenia negatívnych účinkov izolácie obvineného od spoločnosti, sa navrhuje upraviť aj právo obvinených zúčastňovať sa na základe ponukových listov, ktoré spracúva ústav, na záujmovej a športovej činnosti.

V oblasti ochrany práv nie je dôvod zásadným spôsobom meniť doterajšiu prax. Obvinený môže aj naďalej podávať žiadosti a sťažnosti súdom, štátnym orgánom, orgánom Slovenskej republiky a medzinárodným orgánom a je potrebné vytvoriť všetky podmienky na to, aby sa toto právo prísne dodržiavalo a neporušovalo sa.

V oblasti povinností a zákazov obvinených je potrebné ustanoviť, že niektoré práva garantované Ústavou Slovenskej republiky obvinení nebudú môcť uplatňovať a v niektorých právach budú obmedzení vzhľadom na to, že ich výkon by bol v rozpore s účelom výkonu väzby alebo ktoré nebudú môcť byť vzhľadom na výkon väzby uplatnené. V súčasnosti sa obvineným ukladajú povinnosti a zákazy aj vo vykonávacom právnom predpise (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 114/1994 Z.z.), v novom zákone je potrebné ustanoviť aj tieto povinnosti, zákazy a obmedzenia a neupravovať ich vo vykonávacích predpisoch.

Navrhuje sa upraviť výkon väzby diferencovaným spôsobom v rámci dvoch režimov, a to štandardného, ktorý charakterizuje uplatňovanie a plnenie práv a povinností uvedených v zákone bez akéhokoľvek zmiernenia a zmierneného, v rámci ktorého sa väzba bude vykonávať v oddieloch so zmierneným režimom. V tomto oddieli sa bude môcť obvinený v určenom čase voľne pohybovať a stykať sa s ostatnými obvinenými umiestnenými v oddieli so zmierneným režimom. Súčasťou oddielu so zmierneným režimom budú priestory na záujmovú (kultúrna miestnosť vybavená televíznym prijímačom), športovú a vzdelávaciu činnosť, prípadne priestory určené na činnosti smerujúce na zabezpečenie niektorých osobných potrieb obvineného (napr. miestnosť s práčkou a žehličkou, kuchynka).

V oblasti disciplinárnej praxe sa rozširuje okruh disciplinárnych trestov o trest zákazu nákupu potravín a vecí osobnej potreby s výnimkou nevyhnutných hygienických potrieb a základných potrieb na korešpondenciu až na dobu jedného mesiaca. Tento trest sa zavádza z dôvodu, že platným zákonom o výkone väzby stanovená škála disciplinárnych trestov sa v praxi ukázala ako nepostačujúca na dosiahnutie dodržiavania zákona o výkone väzby, Poriadku výkonu väzby a ústavného poriadku obvinenými.

Návrh zákona obsahuje aj mnohé ďalšie zmeny, ktorých úpravu si vyžiadala aplikačná prax.

Navrhovaná právna úprava predpokladá zvýšenie nárokov na finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu a zakladá nároky na pracovné sily a organizačné zabezpečenie tak ako je to

uvedené v doložke finančných, ekonomických, environmentálnych vplyvov a vplyvov na zamestnanosť.

Doložka zlučiteľnosti právneho predpisu s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie

1. Navrhovateľ vyhlášky: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.
2. Názov návrhu zákona: návrh zákona o výkone väzby a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
3. Závazky Slovenskej republiky vo vzťahu k Európskym spoločenstvám a Európskej únii: problematika návrhu vyhlášky nie je prioritou aproximácie práva podľa článku 70 európskej dohody o pridružení, ani podľa Národného programu pre prijatie *acquis communautaire*, Partnerstva pre vstup, Bielej knihy a screeningu; návrh vyhlášky je súčasťou Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2004.
4. Problematika návrhu zákona
 - a) nie je upravená v práve Európskych spoločenstiev,
 - b) je upravená v práve Európskej únie: v čl. 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, ktorý ustanovuje, že únia práva zabezpečené Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 rešpektuje ako všeobecné právne princípy.
5. Stupeň zlučiteľnosti návrhu právneho predpisu s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie:
 - a) žiadna,
 - b) úplná.
6. Gestor (spolupracujúce rezorty): bezpredmetné.
7. účasť expertov pri príprave návrhu vyhlášky a ich stanovisko k zlučiteľnosti návrhu vyhlášky s právom ES/EÚ: účasť expertov nebola využitá.

Doložka finančných, ekonomických, environmentálnych vplyvov a vplyvov na zamestnanosť

Odhad vplyvu na verejné financie a zamestnanosť

V súvislosti s prijatím zákona, najmä so zriadením bezpečnostného režimu, zvýšením ubytovacej plochy u odsúdených mladistvých a odsúdených žien z 3,5 m² na 4 m², čiastočným rozšírením práv odsúdených (najmä uplatňovanie práva odsúdených používať telefón), sa predpokladá čiastočné zvýšenie výdavkov a dopad na štátny rozpočet v súvislosti s personálnym a materiálno-technickým zabezpečením v celkovej výške výdavkov 44 708 tis. Sk, z toho

a) výdavky na personál, t.j. služobné príjmy, poistné a príspevok do sociálneho fondu za zamestnávateľa vo výške	8 748 tis. Sk,
b) výdavky materiálového charakteru a iné vecné výdavky	35 960 tis. Sk.

Výdavky na personál, t.j. príslušníkov zboru majú charakter pravidelne sa opakujúcich výdavkov, pričom vyčíslenie zodpovedá dopadu na jedno rozpočtové obdobie a každoročne sa budú aj v ďalších obdobiach pravidelne vynakladať z rozpočtov ústavov na výkon väzby.

Vyčíslené výdavky materiálového charakteru a iné vecné výdavky sú jednorazové výdavky súvisiace s aplikáciou zákona najmä z hľadiska potrebných priestorov a ich vybavenia v roku nadobudnutia účinnosti zákona, súčasne je však potrebné upozorniť na to, že ich udržiavanie, prevádzkovanie a postupná obmena si budú tiež vyžadovať priebežné opakujúce sa výdavky, ktoré nie sú vyčíslené.

V súvislosti so zmenou navrhovanou v čl. II podľa ktorej bude zbor zabezpečovať stráženie zdravotníckeho zariadenia, v ktorom sa bude vykonávať ochranné liečenie alebo detencia osôb podľa nového Trestného zákona, vyčíslenie dopadov na štátny rozpočet je nasledovné:

rok 2005

1.Mzdy, platy, služobné príjmy a OOV (610)	 6.134.000,- Sk
2.Poistné a príspevok do poisťovní (620)	1.997.000,- Sk
3.Tovary a služby (630)	4.612.000,- Sk
Spolu – Bežné výdavky (600)	 <u>12.726.000,- Sk</u>

Primerané výdavky sa predpokladajú i nasledujúce tri roky.

Odhad vplyvu na obyvateľov, hospodárenie podnikateľskej sféry a iných právnických osôb:

Problematika upravená v návrhu zákona by mala prispieť k zvýšeniu bezpečnosti, stability a ekonomického rozvoja.

Odhad vplyvu na životné prostredie:

Navrhovaná právna úprava nebude mať vplyv na životné prostredie.

II. Osobitná časť

PRVÁ HLAVA

ZÁKLADNÉ USTANOVENIA

K § 1

V tomto ustanovení sa vymedzuje predmet zákona, ktorým je upraviť podmienky výkonu väzby, práva a povinnosti obvinených, dozor a kontrolu nad výkonom väzby.

K § 2

Ide o nové ustanovenie, v ktorom sa stanovuje účel výkonu väzby, ktorým bude s prihliadnutím na zaisťovací charakter inštitútu väzby, zaistiť obvineného na účely trestného konania z dôvodov uvedených v § 71 Trestného poriadku (dôvody väzby).

K § 3

Vymedzujú sa miesta, kde sa bude väzba vykonávať. Rovnako ako podľa platnej právnej úpravy sa väzba bude vykonávať predovšetkým v ústavoch na výkon väzby (ďalej len „ústav“). Návrh v porovnaní s platným zákonom o výkone väzby rozširuje možnosti miest na vykonanie väzby o samostatné oddelenia výkonu väzby, ktoré bude môcť zriadiť a zrušiť generálny riaditeľ Zboru väzenskej a justičnej stráže v ústave alebo ústave na výkon trestu odňatia slobody. V praxi to bude znamenať existenciu tzv. pobočiek výkonu väzby, ktoré sa

budú nachádzať mimo sídla ústavu alebo ústavu na výkon trestu odňatia slobody, ale zároveň budú jeho organizačnou súčasťou .

V prípade, že zdravotný stav obvineného si bude vyžadovať zdravotnú starostlivosť, ktorú nebude možné zabezpečiť v ústave, alebo ak to bude potrebné na účely trestného konania, väzba sa na nevyhnutne potrebný čas bude vykonávať v nemocnici pre obvinených a odsúdených (ďalej len „nemocnica“).

Ak zdravotnú starostlivosť nebude možné zabezpečiť v ústave, ani v nemocnici, väzba sa na nevyhnutne potrebný čas bude vykonávať v inom zdravotníckom zariadení. V takom prípade stráženie obvineného bude zabezpečovať Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“).

K § 4

V súlade s medzinárodnými dokumentmi upravujúcimi problematiku ľudských práv a zaobchádzanie s obvinenými vo výkone väzby, ako aj s vnútroštátnymi právnymi predpismi, sú v tomto ustanovení vymedzené základné zásady výkonu väzby.

Ide o zásadu prezumpcie neviny, na základe ktorej nemožno voči obvinenej osobe vyvodzovať závery o jej vine ani žiadne dôsledky z toho vyplývajúce, pokiaľ nedôjde právoplatným odsudzujúcim rozsudkom k uznaniu viny obvineného. Prezumpcia neviny je obsiahnutá vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv prijatej Organizáciou Spojených národov 10. decembra 1948 (čl. II ods. 1), v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 (čl. 6 ods. 2), v Listine základných práv a slobôd (1991) v čl. 40 ods. 2 a je zakotvená aj v Ústave Slovenskej republiky v čl. 50 ods. 2. Prezumpcia neviny však nevylučuje, aby sa voči obvinenému v priebehu trestného stíhania nemohli uplatňovať niekedy aj veľmi citelné a závažné zásahy do jeho základných práv a slobôd, akým je aj vzatie do väzby, avšak len spôsobom, ktorý umožňuje Trestný poriadok.

Zdôrazňuje sa, že obvineného možno počas výkonu väzby obmedziť len vo výkone tých práv, ktoré sa vzhľadom na dôvod a podmienky výkonu väzby, ako aj zabezpečenie ochrany majetku a poriadku v miestach, kde sa väzba vykonáva, nemôžu uplatniť alebo ich realizácia by mohla viesť k jej mareniu.

Spôsobom výkonu väzby nesmie byť ponižovaná ľudská dôstojnosť obvineného, nesmú byť použité kruté alebo ľudskú dôstojnosť ponižujúce spôsoby zaobchádzania.

Väzba sa musí vykonávať nestranne a obvinený nesmie byť diskriminovaný z dôvodov, ktoré ustanovuje zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Výkon väzby podlieha nezávislému dozoru a nezávislej kontrole.

K § 5

Ide o nové ustanovenie, v ktorom sa uvádza, že stráženie, dozor nad obvinenými, ako aj zaobchádzanie s obvinenými a celkovo podmienky výkonu väzby zabezpečuje zbor, ktorému tieto úlohy vyplývajú zo zákona č. 4/2001 Z.z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov.

K § 6

S prihliadnutím na skutočnosť, že vzatie osoby do väzby je závažným zásahom do jej práv a slobôd sa zakotvuje, že obvineného možno prijať do väzby len na písomný príkaz súdu alebo sudcu pre prípravné konanie vydaný na základe rozhodnutia o väzbe a po overení jeho totožnosti.

Odsek 2 je novým ustanovením, v ktorom sa presne vymedzujú miesta, kde možno obvineného prijať do väzby. Obvinený sa v zásade prijíma do väzby v ústave. V praxi sa doterajšia úprava prijímania obvineného do väzby ukázala ako nedostatočná, keďže nebol

určený postup prijímania obvinených, u ktorých zdravotný stav neumožňoval ich prijatie priamo v ústave. Z uvedeného dôvodu bolo potrebné rozšíriť možnosť prijatia obvineného do väzby aj v nemocnici. Prijímanie sa vykonáva nepretržite.

Ustanovuje sa, že obvinený musí byť po prijatí do väzby preukázateľne oboznámený so svojimi právami a povinnosťami počas výkonu väzby. Zároveň sa mu v súvislosti s prijatím do väzby ukladajú určité povinnosti, a to podrobiť sa osobnej prehliadke, lekárskej prehliadke, potrebným hygienickým a protiepidemickým opatreniam.

K § 7

V tomto ustanovení sa s dôrazom na zachovávanie účelu väzby vymedzujú zásady umiestňovania obvinených do ciel. Úprava jednotlivých zásad je v porovnaní s platným zákonom o výkone väzby rozsiahlejšia a precíznejšia.

Zároveň zostávajú zachované podmienky umiestnenia obvineného v cele samostatne. Ide o prípady, keď o to obvinený požiada a v ústave sú na to vytvorené podmienky, alebo tak rozhodne riaditeľ ústavu z dôvodu ochrany bezpečnosti obvineného alebo iných osôb, alebo z iného závažného dôvodu.

K § 8

Ustanovenie na rozdiel od súčasnej právnej úpravy špecifikuje miesta, do ktorých možno obvineného počas výkonu väzby premiestniť. Ide o iný ústav, nemocnicu alebo iné zdravotnícke zariadenie.

V porovnaní s platným zákonom o výkone väzby sa okruh osôb oprávnených nariadiť premiestnenie obvineného do iného ústavu rozširuje. Premiestniť obvineného do iného ústavu možno len na písomný príkaz prokurátora, súdu alebo sudcu pre prípravné konanie. V odôvodnených prípadoch aj na písomný príkaz generálneho riaditeľa zboru, o čom je príslušný ústav povinný upovedomiť príslušný orgán činný v trestnom konaní alebo súd. Zároveň sa ústavu ukladá povinnosť informovať obhajcu a rodinného príslušníka obvineného v prípade, ak premiestnenie obvineného trvá dlhšie ako 48 hodín, čím sa zamedzí znemožneniu písomného a osobného kontaktu týchto osôb s obvineným.

Do nemocnice alebo do iného zdravotníckeho zariadenia možno obvineného premiestniť s cieľom poskytnúť mu zdravotnú starostlivosť, ktorú mu nemožno zabezpečiť v ústave, na návrh lekára a s predchádzajúcim súhlasom príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. V prípade, že je bezprostredne ohrozený život obvineného, ústav si vyžiada súhlas na premiestnenie dodatočne.

K § 9

Návrh prevzal praxou osvedčené ustanovenia platného zákona o výkone väzby upravujúce prípady predvedenie obvineného pred orgán činný v trestnom konaní alebo súd, pred osoby a orgány, ktoré v ústavoch vykonávajú dozor nad zachovávaním zákonnosti a kontrolu nad výkonom väzby.

V § 4 ods. 4 zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov je stanovená súčinnosť probačného a mediačného úradníka so zborom vo vymedzených prípadoch. Na základe uvedeného návrh rozširuje okruh osôb, pred ktoré možno obvineného v ústave predviesť, a to o probačného a mediačného úradníka. V prípade, že ide o obvineného v kolúznež väzbe, bude sa na prevedenie obvineného pred probačného a mediačného úradníka vyžadovať súhlas príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu.

Okruh osôb, pred ktoré možno obvineného predviesť mimo ústav v porovnaní s platným zákonom o výkone väzby zostáva zachovaný.

Na vykonanie úkonov trestného konania mimo ústavu sa obvinený odovzdáva policajtovi alebo vojenskému prokurátorovi len so súhlasom príslušného prokurátora, súdu alebo sudcu pre prípravné konanie. Od odovzdania až do návratu obvineného do ústavu zodpovedá za jeho stráženie ten orgán, ktorému bol obvinený odovzdaný.

DRUHÁ HLAVA ZAOBCHÁDZANIE S OBVINENÝMI

PRVÝ ODDIEL – VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

K § 10

Návrh v tomto ustanovení, v súlade s Európskymi väzenskými pravidlami, zavádza nový inštitút - zaobchádzanie, ktorý definuje ako súhrn aktivít, ktoré sa vykonávajú s obvinenými. Účelom týchto aktivít založených na poskytovaní vhodných programov je diferencovaným spôsobom zabezpečiť výkon práv a povinností upravených v zákone a súčasne zmierniť negatívne účinky izolácie obvinených od spoločnosti a obmedzení, ktoré vyplývajú z výkonu väzby.

Takáto úprava poskytovania vhodných programov činností obvineným zabezpečí, aby obvinení trávili primeranú časť dňa mimo cely a mohli sa zaoberať prospešnými aktivitami rôzneho druhu - ako napr. zvyšovaním kvalifikácie, vzdelávaním, športom, rekreáciou, prípadne prácou. Vzhľadom na postavenie obvineného (prezumpcia nevinu), ktorý nemôže byť k účasti na uvedených programoch nútený, návrh upravuje povinnosť zboru obvinenému účasť v takýchto programoch ponúknuť.

DRUHÝ ODDIEL – PRÁVA A POVINNOSTI OBVINENÝCH

K § 11

V oblasti práv obvinených, aj vzhľadom na požiadavky a odporúčania niektorých medzinárodných organizácií, návrh upravuje širšiu ochranu, resp. rozšírenie práv obvinených, s cieľom odstrániť existujúcu tvrdosť a rozsiahle obmedzenia vo väzbe v porovnaní s výkonom trestu odňatia slobody. Väzba je v súlade s novou filozofiou upravená ako zaisťovací inštitút na účely trestného konania, a nie ako inštitút sankčný, zvláštny dôraz sa pritom kladie na zachovávanie ľudskej dôstojnosti. Vzhľadom na uvedené návrh predpokladá obmedzovanie obvineného počas výkonu väzby len vo výkone tých práv, ktoré sa vzhľadom na účel väzby alebo samotný výkon väzby nemôžu uplatňovať.

Odsek 2 zároveň zakotvuje všeobecnú zásadu, podľa ktorej je obvinený povinný dodržiavať povinnosti uložené mu všeobecne záväznými právnymi predpismi.

K § 12

Návrh preberá doterajšiu právnu úpravu, v ktorej sa ustanovovala minimálna ubytovacia plocha na jedného obvineného 3,5 m².

Zároveň ponecháva možnosť upravenú aj v platnom zákone o výkone väzby, a to že v dôsledku nadmerného zvýšenia počtu obvinených je možné na nevyhnutný čas stanovenú výmeru ubytovacej plochy znížiť.

K § 13 až 15

V týchto ustanoveniach sa upravuje právo obvineného na poskytovanie stravy trikrát denne, právo používať vlastný odev, bielizeň a obuv za podmienky, že spĺňajú kritérium hygienickej nezávadnosti a má zabezpečenú ich pravidelnú obmenu na vlastné náklady a právo obvineného na spánok.

Úprava práva obvineného na poskytovanie stravy sa rozširuje o prihliadanie na požiadavky kultúrnych a náboženských tradícií za podmienky, že to umožňuje prevádzka ústavu.

Ak bol obvinený prijatý do väzby v odeve, ktorý nezodpovedá klimatickým podmienkam, na požiadanie sa mu umožní prijať balík s vhodným odevom a obuvou.

Úprava práva na spánok sa od úpravy v platnom zákone o výkone väzby nemení. Podľa návrhu má obvinený právo na nepretržitý osemhodinový spánok, ako aj na odpočívanie na lôžku mimo nočného pokoja. Zároveň však návrh ponecháva príslušníkom zboru právo kontrolovať obvinených na celách v záujme ochrany ich života a zdravia počas nočného pokoja, a na ten účel na krátky čas tlme osvetliť celu.

Uvedené ustanovenia vyjadrujú snahu o udržiavanie a rozvoj dobrého fyzického a psychického stavu obvinených počas výkonu väzby, čo si vyžaduje vytváranie podmienok vhodných na uspokojovanie ich materiálnych a zdravotných potrieb.

K § 16

Toto ustanovenie upravuje poskytovanie zdravotnej starostlivosti obvineným. Aj naďalej sa bude obvinenému zabezpečovať v rozsahu a za podmienok stanovených osobitnými predpismi.

Návrh prevzal praxou osvedčené ustanovenie platného zákona o výkone väzby upravujúce vychádzky, na základe ktorého obvinený bude mať právo zúčastňovať sa na vychádzkach, a to každý deň v trvaní najmenej jednej hodiny.

Návrh v porovnaní s platnou právnou úpravou vymedzuje právo obvineného na osobnú hygienu podrobnejšie. Úpravu spôsobu uplatnenia práva obvineného sprchovať sa doteraz obsahoval iba Poriadok výkonu väzby, čo nebolo dostatočné. Navrhuje sa preto upraviť sprchovanie obvineného v zákone, a to najmenej dvakrát v týždni, čo predstavuje skrátenie intervalu medzi sprchovaním oproti doterajšej úprave. Ak to vyžaduje zaradenie obvineného do práce alebo ine okolnosti, navrhuje sa mu umožniť sprchovanie podľa potreby.

Návrh tiež zakotvuje povinnosť obvineného podrobiť sa vstupnej a výstupnej lekárskej prehliadke, vrátane nevyhnutných fyzikálnych a laboratórnych vyšetrení, hygienických a protiepidemických opatrení.

Odsek 6 je novým ustanovením, podľa ktorého je lekár povinný podať riaditeľovi ústavu informácie o vážnom ochorení alebo zranení obvineného a v súlade so zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 277/1994 Z.z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov informovať aj blízke osoby obvineného.

K § 17

V tomto ustanovení sa na rozdiel od úpravy v platnom zákone o výkone väzby taxatívne vymedzujú veci osobnej potreby, ktoré môže mať obvinený pri sebe v cele. Ide o hodinky, fotografie, vlastné knihy, časopisy, študijné materiály, osobnú korešpondenciu, potreby na korešpondenciu, hygienické potreby, veci, ktoré si zakúpil obvinený v predajni zriadenej v ústave, a to v množstve, ktoré zodpovedá možnostiam ich uloženia v skrinke, ďalej elektrický holiaci strojček, ponorný varič alebo rýchlovarnú kanvicu, ak je v cele elektrická zásuvka a ďalšie veci povolené riaditeľom ústavu.

Ustanovenie reaguje na problémy, ktoré sa objavovali v praxi, keďže absencia taxatívneho výpočtu vecí osobnej potreby, ktoré môže mať obvinený pri sebe v cele,

spôsobovala preplňovanie cieľ a hrozilo porušovanie hygienických a protipožiarnych predpisov.

K § 18

V návrhu sa upravuje postavenie obvineného počas výkonu väzby takým spôsobom, aby právna úprava korešpondovala so záujmom spoločnosti obmedzovať práva obvineného len v rozsahu nevyhnutnom na splnenie účelu väzby. Obvinenému sa umožňujú uplatňovať tie práva a slobody, ktoré mu zostali zachované a jeho dôstojnosť je chránená v súlade so zásadou prezumpcie neviny pri akceptovaní Štandardných minimálnych pravidiel pre zaobchádzanie s väznenými osobami a Európskych väzenských pravidiel.

Toto ustanovenie zakotvuje právo obvineného stykať sa s obhajcom v čase a rozsahu, ktorý v ústavnom poriadku ustanoví riaditeľ ústavu a bez prítomnosti tretej osoby.

Návrh zároveň rozširuje okruh iných osôb (advokát, iná osoba), s ktorými sa môže obvinený stykať, ak ho zastupujú v inej veci, ktorá nesúvisí s trestnou vecou, pre ktorú je obvinený vo väzbe. Predchádzajúci súhlas príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu sa bude v porovnaní s platným zákonom o výkone väzby vyžadovať len v prípade obvineného v kolúznei väzbe. Návrh prevzal osvedčené ustanovenie platnej právnej úpravy o spôsobe výkonu uvedeného styku.

K § 19

Ustanovenie zakotvuje právo obvineného prijať návštevu raz za tri týždne, a to v trvaní najmenej jednej hodiny. Na rozdiel od platnej právnej úpravy sa skracuje interval návštev obvinených, a zároveň sa predlžuje dĺžka trvania návštevy zo súčasných 30 minút na jednu hodinu. Navrhovaná úprava je porovnateľná s úpravou práva obvineného na prijatie návštevy v európskych väzenských systémoch a zároveň jej cieľom, vzhľadom na skutočnosť, že obvinený je na neurčitý čas izolovaný od spoločnosti a vytrhnutý zo svojho sociálneho prostredia, je poskytnúť mu možnosť zachovať si kontakty s okolitým svetom, najmä s najbližšou rodinou. Zachováva sa dispozícia riaditeľa ústavu v odôvodnených prípadoch povoliť návštevu aj častejšie. Návštevy sa podľa návrhu môže zúčastniť súčasne najviac päť osôb vrátane detí.

Návrh prevzal ustanovenia planého zákona o výkone väzby o prijatí návštevy obvineným, ktorý je v kolúznei väzbe, podľa ktorých môže obvinený prijať návštevu po predchádzajúcom súhlase príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu.

Vykonávanie návštevy v štandardnom režime sa navrhuje upraviť bez priameho kontaktu, avšak s dispozíciou riaditeľa ústavu povoliť v odôvodnených prípadoch vykonanie návštevy priamym kontaktom.

Návšteva obvinených, ktorí budú umiestnení v oddieli so zmierneným režimom sa bude spravidla vykonávať priamym kontaktom, čím bude realizovaná požiadavka, aby obvinení mohli prijímať návštevy v primerane voľnejších podmienkach.

V porovnaní s úpravou v platnom zákone o výkone väzby, podľa ktorej návšteva medzi obvinenými navzájom a medzi obvineným a odsúdeným je vylúčená, návrh umožňuje obvinenému návštevu medzi ním a iným obvineným alebo odsúdeným, ak ide o manželov, rodičov a deti, za podmienky, že dostane na jej vykonanie súhlas orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu a bude mať na jej vykonanie peňažné prostriedky. Uvedená možnosť sa však nebude vzťahovať na obvinených v kolúznei väzbe.

Ako nové sa navrhuje stanoviť oprávnenie príslušníka zboru prerušiť alebo predčasne ukončiť návštevu v prípade, ak obvinený alebo návštevníci aj napriek upozorneniu budú porušovať ústavný poriadok alebo ohrozovať bezpečnosť v ústave. Ak pôjde o návštevu obvineného v kolúznei väzbe, bude rovnaké oprávnenie priznané príslušnému orgánu

činnému v trestnom konaní alebo súdu, ak v priebehu návštevy zistí, že dochádza alebo má dôjsť k mareniu objasňovania skutočností závažných pre trestné stíhanie.

Odsek 6 je novým ustanovením, v ktorom sa vymedzujú veci, ktoré nie je obvinenému povolené odovzdávať alebo prijímať počas návštevy. Ide o peňažné prostriedky, korešpondenciu alebo iné veci. Zároveň upravuje dispozíciu riaditeľa ústavu povoliť obvinenému na návšteve odovzdať osobné veci, ktorých držanie v ústave nebolo povolené, pominul účel držania takejto veci v ústave alebo jej držanie je v rozpore s účelom výkonu väzby.

K § 20

V tomto ustanovení sa upravujú podmienky prijímania a odosielania korešpondencie, ktorá môže obsahovať len písomné správy. Obvinený môže prijímať a odosielať korešpondenciu v neobmedzenom rozsahu, s výnimkou zasielania korešpondencie do inzertných kancelárií.

Návrh stanovuje oprávnenie riaditeľa ústavu alebo ním určeného príslušníka zboru nahliadnuť do každej korešpondencie obvineného za účelom preverenia, či neobsahuje nedovolenú informáciu alebo vec alebo jej obsah nezakladá podozrenie z páchania trestnej činnosti alebo jej doručením by mohol byť marený účel väzby.

Obvinený v kolúznej väzbe môže korešpondenciu prijímať a odosielať len prostredníctvom príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu, s výnimkou korešpondencie s obhajcom, zasielania sťažností a žiadostí štátnym orgánom, medzinárodným organizáciám, ktoré podľa medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, sú príslušné na prerokovanie podnetov týkajúcich sa ochrany ľudských práv a korešpondencie zaslanej obvinenému diplomatickou misiou alebo konzulárnym úradom cudzieho štátu.

Ustanovenie odseku 4 zároveň jednoznačne vymedzuje prípady, kedy je nahliadnuť do korešpondencie obvineného neprípustné.

Návrh ukladá ústavu povinnosť zabezpečiť na vlastné náklady odoslanie korešpondencie obvineného, ktorý nemá peňažné prostriedky.

Návrh v porovnaní s úpravou v platnom zákone o výkone väzby rozširuje ustanovenia týkajúce sa korešpondencie o úpravu práva negramotného alebo nevidiaceho obvineného prijímať a odosielať korešpondenciu, a ukladá zboru povinnosť aktívne participovať na uplatnení tohto práva uvedenou kategóriou obvinených.

K § 21

Návrh aj na základe odporúčania CPT, aby každému obvinenému bol umožnený prístup k telefónu, zakotvuje právo obvineného volať v prítomnosti príslušníka zboru prostredníctvom telefónneho automatu umiestneného v ústave, a to najmenej raz za mesiac.

Pre riaditeľa ústavu z tohto ustanovenia vyplýva možnosť povoliť obvinenému v odôvodnených prípadoch telefonovať aj častejšie, okrem obvineného v kolúznej väzbe.

K § 22 až 24

Tieto ustanovenia upravujú spôsoby zasielania peňažných prostriedkov obvinenému a podmienky uskutočnenia nákupu potravín a vecí osobnej potreby.

Ide výlučne o zasielanie peňažných prostriedkov poštovou poukážkou alebo bezhotovostným prevodom na účet cudzích prostriedkov ústavu, čím sa vylúčilo ich zasielanie prostredníctvom listovej zásielky, čo v doterajšej praxi spôsobovalo problémy.

V prípade, že obvinený odmietne prijať peňažné prostriedky, ktoré mu boli zaslané, tieto sa vrátia odosielateľovi na náklady obvineného za predpokladu, že obvinený má peňažné prostriedky na konte, má uhradené pohľadávky a škodu na majetku štátu v správe ústavu.

Návrh prevzal úpravu platného zákona o výkone väzby stanovujúcu povinnosti obvineného, ako aj ústavu vo vzťahu k dôchodku obvineného. Zmenila sa terminológia, pojem orgánu sociálneho zabezpečenia sa v dôsledku zrušenia zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov zákonom č. 413/2002 Z.z. a zákonom č. 461/2003 Z.z. nahradil pojmom orgánu sociálneho poistenia, ktorý je na účely zákona definovaný v spoločných ustanoveniach.

V ústave sú pre obvinených zriadené predajne s potravinárskym, drogistickým a priemyslovým tovarom a obvinený v nich má právo nakupovať potraviny a veci osobnej potreby najviac raz za týždeň. Návrh zákona oprávňuje riaditeľa ústavu, aby určil sortiment, množstvo a termín nákupu. Obvinený bude môcť na nákup potravín a vecí osobnej potreby použiť peňažné prostriedky v kalendárnom mesiaci najviac do výšky dvojnásobku sumy životného minima. Ustanovenie o obmedzení výšky na nákup použiteľných peňažných prostriedkov je novým a jeho zakotvenie v zákone si vyžiadala prax. Oprávnenie určiť výšku peňažných prostriedkov podľa platného zákona patrí riaditeľovi ústavu, čo sa v praxi premieta do rozdielnej úpravy v jednotlivých ústavoch a je dôvodom sťažností obvinených.

K § 25

Návrh vychádza zo skutočnosti, že obvinený je izolovaný na neurčitý čas od spoločnosti a je vystavený obmedzeniam, ktoré mu bránia v plnom rozsahu vykonávať jeho práva. Tým, že je obvinený uväznený, je obmedzený v možnosti rozširovať si svoje vzdelanie, a to by mohlo byť chápané ako určitý druh trestu. Vzhľadom na to, že väzba nemá sankčný charakter, ale len charakter zaistovaci, ústav podľa svojich podmienok umožní obvineným vzdelávať sa najmä formou individuálneho štúdia a prístupu k odbornej literatúre na základe záujmu zo strany obvinených. Okrem týchto foriem vzdelávania bude ústav pre obvinených umiestnených v oddieli so zmierneným režimom zabezpečovať aj krátkodobé vzdelávacie a osvetové aktivity skupinovú formou.

Na základe odporúčania CPT, aby obvinení mali možnosť sa zapájať do rôznorodých prospešných činností, vrátane športových aktivít a relaxácie a za účelom zmiernenia negatívnych účinkov izolácie obvineného od spoločnosti, obsahuje toto ustanovenie právo obvinených zúčastňovať sa na základe ponukových listov, ktoré spracúva ústav, na záujmovej a športovej činnosti.

Vzhľadom na stále narastajúcu hrozbu prieniku nedovolených látok, najmä omamných látok, psychotropných látok, prekurzorov, jedov a liekov, na identifikáciu ktorých nemajú ústavy vhodné detekčné prostriedky, ako aj výbušných predmetov a iných nedovolených vecí, najmä takých, ktorými by mohol byť ohrozený život alebo zdravie osôb, do ústavov, nevynímajúc hrozbu uskutočnenia teroristických útokov a s prihliadnutím na skutočnosť, že ústavné predajne pre obvinených sú zásobené širokým sortimentom potravín a iným nezávadným tovarom, návrh neobsahuje právo obvineného na prijímanie balíkov s potravinami a vecami osobnej potreby. Ide o podstatnú a závažnú zmenu v porovnaní s platným zákonom o výkone väzby, avšak obvinení by vzhľadom na dostatočné vybavenie ústavných predajní nemali pociťovať zrušenie balíkov ako ujmu.

Ustanovenie odseku 4 však upravuje možnosť obvineného prijímať balík obsahujúci študijné materiály, literatúru a veci na záujmovú a športovú činnosť.

K § 26

Toto ustanovenie prináša nové právo obvineného, a to právo používať vlastný prenosný rádioprijímač a televízny prijímač. Právo používať tieto prijímače predstavuje pre obvineného predovšetkým možnosť získavať informácie o celospoločenskom dianí, politickom, ekonomickom i kultúrnom, od ktorého je na neurčitý čas nútene odtrhnutý. Uvedené právo môže obvinený začať realizovať po vykonaní technickej kontroly za účelom

zistenia, či do rádioprijímača alebo televízneho prijímača nebolo inštalované zariadenie, ktoré umožňuje nedovolený prenos informácií.

Ustanovenie odseku 2 zakotvuje právo obvineného predplatiť si dennú tlač a časopisy a objednať si knihy na vlastné náklady. Zároveň stanovuje, že uvedené právo sa nevzťahuje na tie, ktoré propagujú národnostnú, rasovú, etnickú alebo náboženskú neznášanlivosť, fašizmus alebo iné hnutia smerujúce k potláčaniu práv a slobôd občanov, násilie, krutosť, ohrozujú mravnosť, morálku a poriadok v ústave alebo popisujú výrobu a použitie návykových látok, jedov, výbušnín, zbraní a streliva.

V porovnaní so súčasnou právnou úpravou je v návrhu zákona ako nová upravená možnosť predplatiť obvinenému dennú tlač a časopisy rodinným príslušníkom obvineného alebo inou osobou. Táto dispozícia je však podmienená tým, že doručovanie dennej tlače a časopisov do ústavu musí byť zabezpečené poštovým podnikom v súlade so zákonom č. 507/2001 Z.z. o poštových službách.

V každom ústave je zriadená knižnica pre obvinených. Obvinený má právo požičiavať si z nej knihy podľa vlastného výberu, požičiavať si a hrať spoločenské hry, ktoré sú v ústave k dispozícii.

K § 27

V ústavoch sú zriadené strediská psychodiagnostickej a konzultačnej činnosti, ktoré vykonávajú psychologické vyšetrenia právoplatne odsúdených osôb pred ich umiestnením do príslušného ústavu na výkon trestu odňatia slobody. Psychológovia zaradení v stredisku psychodiagnostickej a konzultačnej činnosti môžu v súčasnosti na požiadanie obvineného alebo riaditeľa ústavu poskytnúť psychologické služby v prípade potreby aj obvineným, čo však platný zákon o výkone väzby neupravuje.

Toto ustanovenie zavádza z dôvodu absencie úpravy predmetnej problematiky v zákonnej podobe možnosť poskytovať psychologické služby tým obvineným, ktorí sa sami nevedia vyrovnáť s pobytom vo väzbe a ich psychický stav si vyžaduje odbornú intervenciu zo strany psychológa.

K § 28

V ustanoveniach odsekov 1 a 2 nie sú oproti doterajšiemu stavu zásadnejšie zmeny, rozširuje len okruh subjektov, ktorým obvinený môže podávať žiadosti a sťažnosti, a to o medzinárodné organizácie, ktoré sú podľa medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, príslušné na prerokovanie podnetov týkajúcich sa ochrany ľudských práv.

Ako nové je upravené právo obvineného na primeranú ochranu pred neoprávneným násilím a akýmikoľvek prejavmi ponižovania ľudskej dôstojnosti. V prípade, že príslušník zboru zistí porušenie tohto práva obvineného alebo ak obvinený takýto prípad oznámi príslušníkovi zboru alebo zamestnancovi zboru, vykoná nevyhnutné opatrenia na zabránenie takéhoto konania a oznámi prípad riaditeľovi ústavu alebo inému oprávnenému príslušníkovi zboru.

K § 29

Vzhľadom na rešpektovanie ústavných princípov, podľa ktorých povinnosti možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd je nevyhnutné, aby v zákone o výkone väzby boli povinnosti obvineného presne vymedzené. Z uvedeného dôvodu obsahuje toto ustanovenie taxatívny výpočet povinností, ktoré je obvinený povinný plniť a zákazov, ktoré je povinný rešpektovať.

Na zabezpečenie ochrany poriadku, bezpečnosti osôb a majetku v ústave budú môcť príslušníci zboru použiť proti obvinenému donucovacie prostriedky uvedené v zákone č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej strážne.

K § 30

Ide o ustanovenie, ktoré vymedzuje účel a spôsob vydania ústavného poriadku.

TRETÍ ODDIEL – ZAMESTNÁVANIE

K § 31 až 33

Zaradenie obvineného do práce počas výkonu väzby je významné nielen z psychohygienického, ale aj z ekonomického hľadiska, keďže umožňuje obvinenému vo väčšej miere uspokojovať jeho materiálne potreby, reagovať na prípadný výkon rozhodnutia zrážkami zo mzdy a plniť si prípadnú vyživovaciu povinnosť.

Návrh prevzal osvedčené ustanovenia platného zákona o výkone väzby upravujúce zamestnávanie obvinených a doplnil ich o ustanovenia charakterizujúce zaradenie obvineného do práce, a to ako osobitný vzťah medzi ústavom a obvineným, ktorým nevzniká pracovný pomer ani iný obdobný pracovnoprávny vzťah a vymedzujúce povinnosti obvineného, ktorý je zaradený do práce.

Starostlivosť o bezpečnosť a ochranu zdravia obvinených pri práci bude podľa návrhu zabezpečovať ústav. Obvinený bude povinný dbať o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci.

ŠTVRTÝ ODDIEL - DIFERENCOVANÝ VÝKON VÄZBY

K § 34

Ide o nové ustanovenie, ktoré upravuje diferenciáciu výkonu väzby, ktorá sa premietne v existencii dvoch druhov režimov, a to štandardného a zmierneného režimu. Typ režimu bude určujúcim východiskom na rozdielny spôsob a rozsah realizácie pohybu, kontaktu a práv obvinených.

K § 35 a 36

V nadväznosti na § 34 sa zavádzajú dva nové režimy, v ktorých sa bude vykonávať väzba.

Prvým typom režimu je štandardný režim, ktorý charakterizuje uplatňovanie a plnenie práv a povinností uvedených v zákone bez akéhokoľvek zmiernenia.

Druhým typom je režim zmiernený, v rámci ktorého sa väzba vykonáva v oddieloch so zmierneným režimom. Obvinený bude môcť byť umiestnený v oddieli so zmierneným režimom po predchádzajúcom súhlase príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. V tomto oddieli sa bude môcť v určenom čase voľne pohybovať a stýkať sa s ostatnými obvinenými umiestnenými v oddieli so zmierneným režimom. Súčasťou oddielu so zmierneným režimom budú priestory na záujmovú (kultúrna miestnosť vybavená televíznym prijímačom), športovú a vzdelávaciu činnosť, prípadne priestory určené na činnosti smerujúce na zabezpečenie niektorých osobných potrieb obvineného (napr. miestnosť s práčkou a žehličkou, kuchynka).

V § 36 odsek 3 obsahuje demonštratívny výpočet kategórií obvinených, ktorí do oddielu so zmierneným režimom nebudú môcť byť umiestnení.

PIATY ODDIEL - DISCIPLINÁRNE PRIESTUPKY A ICH VYBAVOVANIE

K § 37 až 41

Ak obvinený zavinene poruší zákon o výkone väzby, Poriadok výkonu väzby a ústavný poriadok, takéto konanie sa podľa návrhu kvalifikuje ako disciplinárny priestupok. Za disciplinárny priestupok možno uložiť obvinenému disciplinárny trest.

V novom zákone sa okruh disciplinárnych trestov rozširuje o trest zákazu nákupu potravín, vecí osobnej potreby a iných vecí s výnimkou základných a ďalších potrieb osobnej hygieny a základných potrieb na korešpondenciu až na dobu jedného mesiaca. Tento trest sa zavádza z dôvodu, že platným zákonom o výkone väzby stanovená škála disciplinárnych trestov sa v praxi ukázala ako nepostačujúca na dosiahnutie dodržiavania zákona o výkone väzby, Poriadku výkonu väzby a ústavného poriadku obvinenými. Odňatie práva na nákup potravín a vecí osobnej potreby na určenú dobu je v podmienkach výkonu väzby považované zo strany určitej skupiny obvinených za prísnejšiu sankciu ako samotné umiestnenie do samoväzby, ktoré niektorými obvinenými vôbec nie je považované za trest.

Stanovujú sa podmienky a spôsob ukladania disciplinárnych trestov, ako aj zhabania vecí a určuje sa lehota, do ktorej bude možné disciplinárny trest uložiť. Zároveň sa vymedzuje okruh osôb oprávnených ukladať disciplinárne tresty.

Návrh zavádza možnosť trest odpustiť z dôvodu, že jeho výkon nebude vzhľadom na správanie sa obvineného potrebný, obvinený vzhľadom na jeho zdravotný stav nebude môcť disciplinárny trest vykonať alebo z iných vážnych dôvodov. Zároveň upravuje podmienky upustenia od výkonu zvyšku disciplinárneho trestu, ktorými budú prejavenie ľútosti obvineného nad jeho činom počas výkonu disciplinárneho trestu, preukázanie účinnej snahy obvineného o nápravu alebo iné vážne dôvody. Návrh tiež ako novú upravuje možnosť zahľadania disciplinárneho trestu, ak obvinený bude riadne plniť svoje povinnosti po dobu najmenej dvoch mesiacov po vykonaní disciplinárneho trestu.

Určuje sa osoba, ktorá bude oprávnená disciplinárny trest obvinenému odpustiť, upustiť od výkonu jeho zvyšku a zahladať. Bude to nadriadený príslušníka zboru, ktorý disciplinárny trest uložil, čím sa podporí vytváranie protikorupčného prostredia.

ŠIESTY ODDIEL - ÚČASŤ ORGÁNOV A ORGANIZÁCIÍ

K § 42

Návrh zákona preberá doterajšiu právnu úpravu podmienok, za ktorých je možné poskytovať obvinenému duchovnú službu. Pri jej poskytovaní sa tak ako doteraz bude prihliadať na účel väzby. V prípade, že pôjde o obvineného v kolúznevej väzbe, bude sa vyžadovať súhlas príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. Uvedená podmienka nebude platiť, ak pôjde o prípady ohrozenia života. V porovnaní s platnou úpravou návrh presne vymedzuje okruh osôb, ktoré duchovné služby môžu poskytovať a zakotvuje zásadu, podľa ktorej obvineného nemožno k účasti na duchovných službách nútiť ani brániť mu v takejto účasti.

V porovnaní s ustanoveniami platného zákona o výkone väzby sa rozširuje okruh subjektov, ktorým zákon umožňuje podieľať sa na zaobchádzaní s obvinenými. Ide o organizácie Tretieho sektora a iné subjekty, ktoré pôsobia v súlade s osobitnými predpismi, ktoré môžu po predložení projektu a súhlase riaditeľa ústavu organizovať pre obvinených umiestnených v oddieli so zmierneným režimom krátkodobé vzdelávacie, osvetové a záujmové aktivity.

K § 43 až 48

Ide o ustanovenia, ktoré upravujú podmienky výkonu väzby a postavenie osobitných kategórií obvinených, ktorými sú mladiství, ženy, cudzinci a osoby bez štátnej príslušnosti.

Mladistvým sa venuje osobitná pozornosť s prihliadnutím na ich osobnosť a vek s dôrazom na vzdelávacie, športové a záujmové aktivity. Osobitne je u mladistvých upravená rozloha ubytovacej plochy, prijatie návštevy, dĺžka disciplinárneho trestu zákazu nákupu potravín a vecí osobnej potreby okrem nevyhnutných hygienických potrieb a základných potrieb na korešpondenciu a dĺžka a podmienky výkonu disciplinárneho trestu umiestnenia do samoväzby.

Vzhľadom na zníženie vekovej hranice trestnej zodpovednosti v rekodifikovanom Trestnom zákone na 14 rokov veku, stanovuje sa v návrhu zákona povinnosť ústavu vytvoriť podmienky na plnenie povinnej školskej dochádzky.

Pri výkone väzby žien sa rovnako ako u mladistvých navrhuje osobitne upraviť rozloha ubytovacej plochy, a to na 4m².

V návrhu sa stanovuje zúžený okruh disciplinárnych trestov, ktoré možno uložiť tehotnej žene.

Ustanovenia upravujúce výkon väzby cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti zakotvujú povinnosť ústavu po prijatí takýchto osôb do väzby poučiť ich o práve obracať sa na diplomatickú misiu alebo konzulárny úrad a na medzinárodné orgány, ktorých poslaním je chrániť záujmy týchto osôb. Zároveň ukladá ústavu povinnosť poučiť cudzinca a osobu bez štátnej príslušnosti o práve prijať návštevu predstaviteľa diplomatickej misie alebo konzulárneho úradu, ako aj poučiť tieto osoby o ich právach, povinnostiach a o podmienkach výkonu väzby v niektorom zo štyroch svetových jazykov (anglický, francúzsky, nemecký, ruský). V oblasti zdravotnej starostlivosti návrh v § 48 ods. 5 zavádza nové ustanovenie, podľa ktorého cudzincom a osobám bez štátnej starostlivosti bude ústav zabezpečovať len neodkladnú zdravotnú starostlivosť, ktorá bude hrazená v súlade s návrhom zákona o zdravotnom poistení a o zmene zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý by mal vyriešiť osobný rozsah, vznik a zánik verejného zdravotného poistenia tejto kategórie osôb, ktorú súčasný právny stav nerieši a v aplikačnej praxi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti spôsobuje zdravotníckym zariadeniam a zdravotným poisťovniam dlhodobé problémy.

TRETIA HLAVA - DOZOR A KONTROLA NAD VÝKONOM VÄZBY

K § 49 a 50

V týchto ustanoveniach nie sú oproti doterajšiemu stavu zásadnejšie zmeny, dozor nad zachovávaním zákonnosti v ústavoch naďalej bude vykonávať prokurátor.

Okruh orgánov a osôb, ktoré budú vykonávať kontrolu výkonu väzby, sa navrhuje rozšíriť o právnické osoby alebo fyzické osoby, ak im takéto oprávnenie vyplýva z osobitného predpisu alebo z medzinárodného dohovoru, ktorým je Slovenská republika viazaná.

ŠTVRTÁ HLAVA - ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU

K § 51 až 53

V oblasti zodpovednosti za škodu sa aj naďalej bude vychádzať zo zásady, že obvinený bude zodpovedať za škodu, ktorú spôsobil počas výkonu väzby.

Zároveň bude zodpovedať za škodu, ktorú spôsobil zboru zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním.

V tomto ustanovení sa tiež stanovujú podmienky zodpovednosti zboru za škodu spôsobenú obvinenému pri plnení pracovných úloh.

PIATA HLAVA - TROVY VÝKONU VÄZBY

K § 54 až 56

Tieto ustanovenia určujú podmienky, spôsob a rozsah úhrady trov výkonu väzby obvineným. V porovnaní so súčasnou právnou úpravou sa trovy výkonu väzby navrhujú uplatňovať len za dobu najviac prvých 90 kalendárnych dní trvania väzby.

Uvedené sa navrhuje z dôvodu, že neuhradené pohľadávky zboru nadobúdajú astronomické čísla, ich vymáhanie je nesmierne finančné náročné a efekt je minimálny. Na základe rozsiahlej analýzy pohľadávok zboru vykonanej v roku 2001 bolo zistené, že z celkového objemu všetkých pohľadávok zboru evidovaných voči obvineným a odsúdeným, trovy výkonu väzby tvorili takmer 82 %. V súčasnosti pohľadávky zboru za trovy výkonu väzby predstavujú 180 miliónov Sk a ročne v priemere narastajú o 25 miliónov Sk. Táto situácia je naďalej ťažko udržateľná, keďže vymožitelnosť pohľadávok sa pohybuje od 1,4 do 1,6 %, čo dostatočne dokumentuje neefektívnosť tejto činnosti. Dôkazom neefektívneho systému vymáhania pohľadávok je aj čerpanie výdavkov súvisiacich s vymáhaním, ktoré presahujú samotnú vymoženú sumu pohľadávok. Na základe komparácie predmetnej problematiky v niektorých európskych krajinách možno uviesť, že systém požadovania náhrady trov spojených s výkonom väzby nie je vo viacerých z nich zavedený a uplatňovaný.

Určuje sa výška trov spojených s výkonom väzby za každý začatý deň väzby na jednu šesťdesiatinu zo sumy životného minima.

V § 54 odsek 3 stanovuje prípady, kedy bude obvinený od povinnosti nahradiť štátu trovy spojené s výkonom väzby oslobodený.

Ustanovenie § 55 upravuje povinnosť obvineného uhradiť zvýšené trovy na jeho stráženie, dopravu, pátranie alebo predvedenie vynaložené ústavom v prípade, že si obvinený spôsobí úmyselne alebo inému dovolí spôsobiť mu ujmu na zdraví, bez závažných dôvodov odmietne podrobiť sa lekárskeму zákroku, na ktorý dal podnet alebo predchádzajúci súhlas alebo opakovane poruší liečebný režim alebo ak inému obvinenému spôsobí ujmu na zdraví a ústavu vzniknú zvýšené náklady na stráženie, dopravu a predvedenie do zdravotníckeho zariadenia. To isté sa vzťahuje na prípady, keď obvinený bude trvať na predvedení pred orgán činný v trestnom konaní alebo súd ako účastník konania alebo bude na tento účel prechodne premiestnený do iného ústavu, hoci bol poučený, že jeho účasť na úkone alebo pojednávaní nie je nevyhnutná alebo navštívi obvineného alebo odsúdeného v inom ústave, ak mu takúto návštevu povolí príslušný orgán činný v trestnom konaní alebo súd.

Povinnosť uhradiť zvýšené trovy výkonu väzby sa vzťahuje aj na obvineného, ktorý ušiel a ústav alebo Policajný zbor ich musel vynaložiť pri pátraní po ňom.

Ustanovenie § 56 umožňuje upustiť od vymáhania trov spojených s výkonom väzby, zvýšených trov výkonu väzby a od sumy určenej na náhradu škody na majetku štátu v správe ústavu za podmienky, že tak ustanovuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu v znení neskorších predpisov a tiež odpustiť trovy spojené s výkonom väzby. Zároveň stanovuje postup pri vymáhaní trov spojených s výkonom väzby, zvýšených trov výkonu väzby a sumy určenej na náhradu škody na majetku štátu v správe ústavu v prípade, že obvinený zomrel.

ŠIESTA HLAVA - PREPUSTENIE Z VÄZBY

K § 57

Návrh stanovuje povinnosť ústavu prepustiť obvineného z väzby ihneď ako mu bol doručený písomný príkaz súdu alebo sudcu pre prípravné konanie a príkaz prokurátora.

Zároveň návrh upravuje prípad, keď bol obvinený prijatý do väzby v iných klimatických podmienkach, ako sú tie, v ktorých je prepúšťaný a nemá z tohto dôvodu

vhodný odev a obuv. V uvedenom prípade ústav obvinenému poskytne primeraný odev a obuv, ak tento nemá peňažné prostriedky na ich zakúpenie.

Odsek 3 ústavu umožňuje poskytnúť obvinenému nenávratný peňažný príspevok alebo cestovný lístok, v prípade, že obvinený nemá dostatok peňažných prostriedkov na cestovné a stravné.

SIEDMA HLAVA – POSTUP PRI ÚMRTÍ OBVINENÉHO

K § 58

V tomto ustanovení je definovaný postup väzenských orgánov pri úmrtí obvineného vo väzbe.

ÔSMA HLAVA - SPOLOČNÉ, PRECHODNÉ A ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

K § 59

Vymenúva štátne orgány, s ktorými môže obvinený korešpondovať bez kontroly obsahu písomností.

K § 60

Stanovuje sa zásada, že ustanovenia návrhu zákona sa na obvinených umiestnených v nemocnici, zdravotníckom zariadení v ústave alebo v inom zdravotníckom zariadení uplatnia primerane podľa zdravotného stavu obvineného a odporúčania lekára v zmysle zákona č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov. Uvedené sa navrhuje stanoviť z dôvodu absencie takejto úpravy v platnom zákone o výkone väzby, čo spôsobovalo problémy pri výkone väzby v praxi u hospitalizovaných obvinených.

Zároveň sa upravuje, že ustanovenia návrhu zákona sa budú primerane uplatňovať tiež na ohrozených svedkov a chránených svedkov. Ide o kategóriu osôb, pre ktorých sa budú vytvárať také podmienky vo výkone väzby, aby bolo možné zabezpečiť poskytovanie ochrany takýmto osobám v súlade so zákonom č. 256/1998 Z.z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 490/2001 Z.z..

K § 61

Rieši umiestňovanie do ciel osobitnej kategórie obvinených.

K § 62

Upravuje sa nakladanie s osobnými údajmi o obvinenom a odoberanie identifikačných znakov. Zbor väzenskej a justičnej stráže v súlade so zákonom č. 4/2001 Z.z., ako aj zákonom č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení zákona č. 602/2003 Z. z. je oprávnený získavať, zhromažďovať a spracovávať osobné údaje v rozsahu identifikačných znakov a údajov, anamnestických údajov, údajov o príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine a náboženskom vyznaní na účely zabezpečenia činností súvisiacich s účelom výkonu väzby. Uvedené údaje sú nevyhnutné na prípravu špecifických programov pri diferencovanom zaobchádzaní s obvinenými.

Odsek 2 zakotvuje povinnosť obvineného na výzvu podrobiť sa úkonom súvisiacim so zberom fyzických, fyziognomických a biologických identifikačných znakov.

K § 63

Ide o nové ustanovenie, ktoré v doterajšej právnej úprave absentovalo. Navrhuje sa ustanovenia návrhu zákona uplatňovať rovnako aj na obvinených vo výkone predbežnej

väzby a vydávacej väzby, keďže nie sú dôvody na špeciálny prístup a zaobchádzanie s touto kategóriou obvinených.

K § 64

Na konanie podľa tohto zákona sa bude v zásade vzťahovať správny poriadok. V tomto ustanovení sú upravené podrobnosti o konaní o povinnosti obvineného, ktorý bol právoplatným odsudzujúcim rozsudkom uznaný za vinného nahradiť trovy výkonu väzby, o povinnosti obvineného nahradiť zvýšené trovy výkonu väzby a škodu na majetku štátu v správe ústavu.

Zároveň návrh v odsekoch 8 až 12 stanovuje povinnosť tretích osôb poskytnúť Generálnemu riaditeľstvu zboru súčinnosť pri výkone rozhodnutí o povinnosti obvineného, ktorý bol právoplatným odsudzujúcim rozsudkom uznaný za vinného nahradiť trovy výkonu väzby, o povinnosti obvineného nahradiť zvýšené trovy výkonu väzby a škodu na majetku štátu v správe ústavu.

K § 65

Upravuje sa splnomocňujúce ustanovenie na vydanie vykonávacieho právneho predpisu.

K § 66

Určuje sa časová pôsobnosť zákona.

K § 67

Ustanovujú sa prechodné ustanovenia v súvislosti so zmenou podmienok, spôsobu a rozsahu vymáhania trov spojených s výkonom väzby.

K § 68

Upravujú sa zrušovacie ustanovenia.

K Čl. II

Zmenu zákona č. 4/2001 Z.z. o Zbore väzenskej a justičnej strážne si vyžaduje zvýšená potreba kvalifikovaného a spoľahlivého stráženia objektov a priestorov, v ktorých sú liečené od spoločnosti izolované osoby pre spoločnosť nebezpečné v dôsledku ich duševnej choroby správajúce sa obzvlášť agresívne ale neschopné ovládať svoje konanie. Konkrétne pôjde len o stráženie zdravotníckych zariadení, v ktorých budú umiestnené osoby – páchatelia trestných činov, ktorí

- vo výkone trestu odňatia slobody ochoreli nevyliciteľnou duševnou chorobou a pobyt takých osôb na slobode je pre spoločnosť nebezpečný a výkon trestu im bol v dôsledku tejto choroby prerušený,
- vo výkone trestu odňatia slobody sa odmietajú podrobiť ochrannému liečeniu, alebo u ktorých ochranné liečenie pre ich negatívny postoj k liečeniu nesplní ich účel a ktorých pobyt na slobode po skončení trestu je pre spoločnosť nebezpečný, vždy však o ich umiestnení v takom zdravotníckom zariadení za účelom ich detencie, rozhodol súd.

Pôjde vždy len o stráženie zdravotníckych zariadení, o strážení ktorých sa minister spravodlivosti SR a minister zdravotníctva SR dohodnú.

K Čl. III

Navrhovanú novelizáciu zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov vyvolal návrh zákona o výkone väzby, ktorý upustil od systému nemocenského poistenia a platenia odvodov na nemocenské poistenie a poberanie nemocenských dávok u obvinených zaradených do práce. Dôvodom na realizáciu tejto zmeny je skutočnosť, že kým nemocenské dávky u osôb na slobode plnia funkciu náhrady príjmu počas pracovnej neschopnosti (t.j. sú určené na zabezpečenie nevyhnutných životných nákladov), obvinený počas pobytu vo výkone väzby bez ohľadu na to, či je zaradený do práce alebo nie je a je práceneschopný, má tieto životné náklady zabezpečené a hradia sa v rámci prevádzky ústavu zo štátneho rozpočtu. Takýmto spôsobom by sa síce čiastočne znížili príjmy z rozúčtovania nemocenských dávok obvinených, ktoré sú príjmom štátneho rozpočtu, ale tento výpadok príjmov by bol v plnom rozsahu kompenzovaný nevyplácaním peňažnej náhrady príjmu počas prvých desiatich kalendárnych dní obvinenému zamestnávateľom (ústavom) a neodvádzaním odvodov poistného za zamestnávateľa do Sociálnej poisťovne.

K Čl. IV

Článok dopĺňa zákon č. 523/2003 Z.z. o verejnom obstarávaní a o zmene zákona č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov.

Návrh zákona vychádza z potreby prístupu Zboru väzenskej a justičnej stráže k štátnym zákazkám za účelom realizácie činností zameraných na zamestnávanie odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody. Zbor väzenskej a justičnej stráže napriek aktivitám, ktoré v období predchádzajúcich troch rokov inicioval a zabezpečil, nedosiahol v tejto oblasti želateľný výsledok. Vlastná výroba, poskytovanie prác a služieb sú zabezpečované v zložitých špecifických podmienkach. Zbor nedisponuje modernými technológiami a know-how, na riadenie výroby nemá potrebných odborníkov, nemá vybudovaný komplexný marketing, a teda nie je schopný konkurovať firmám, ktoré sa uchádzajú o odbyť svojich výrobkov, prác a služieb prostredníctvom Obchodného vestníka, Vestníka verejného obstarávania, internetových a inzertných ponúk. Zbor však garantuje kvalitu ponúkaných výrobkov, ktorá sa kontroluje porovnaním zhody kvality v skúšobných ústavoch a inými predpísanými metódami.

K Čl. V

Článok mení a dopĺňa zákon č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Vychádzajúc zo zníženia vekovej hranice trestnej zodpovednosti fyzickej osoby z 15 rokov na 14 rokov podľa kodifikovaného návrhu Trestného zákona a z platného § 34 zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl v znení neskorších predpisov a stúpajúceho trendu kriminality mladistvých je reálne predpokladať, že do väzby môže byť vzatá aj osoba mladšia ako 16 rokov, ktorá nemá ukončenú povinnú školskú dochádzku.

Za účelom vytvorenia právnych podmienok na zabezpečenie poskytnutia vzdelávania takej osoby sa navrhuje rozšíriť splnomocnenie upraviť vyhláškou podrobnosti o spôsobe vzdelávania nielen mladistvých vo výkone trestu odňatia slobody, ale aj vo väzbe.

K Čl. VI

Upravuje sa účinnosť zákona v súlade s návrhom trestnej rekodifikácie.